

Knjižna poročila in bibliografija

Naša zapadna meja v novejši italijanski zgodovinski literaturi

Carlo Schiffrer, *La Venezia Giulia. Saggio di una carta dei limiti nazionali italo-jugoslavi (con la carta annessa)*. Roma 1946. 124 strani.

Carlo Schiffrer, *Sguardo storico sui rapporti fra Italiani e Slavi nella Venezia Giulia*. Trieste 1946. Istituto di storia moderna dell'Università di Trieste. 38 strani.

Matteo Bartoli e Giuseppe Vidossi, *Alle porte orientali d'Italia. Dialetti e lingue della Venezia Giulia (Friuli e Istria) e stratificazioni linguistiche in Istria*. Torino (Gheroni). 1945. 118 strani.

R. Battaglia, *Le civiltà preromane della Venezia Giulia e le prime immigrazioni slave*. V zborniku *La Venezia Giulia, terra d'Italia*. Editrice La Società istriana di archeologia e storia patria. Venezia 1946. Stran 57 do 58.

Camillo de Franceschi, *La Venezia Giulia regione storicamente italiana, dimostrazione documentaria*. Prav tam, stran 59 do 79.

Fosco Latini, *Italianità della Venezia Giulia con particolare riguardo al'700 nella Città di Gorizia e suo territorio*. Udine 1946. Arti grafiche friulane. 250 strani.

Pravda za državno mejo med Jugoslavijo in Italijo je — prav tako kot ma naši — tudi na italijanski strani sprožila nastanek vrste knjig in razprav, ki naj bi — seveda z italijanskega stališča — zagovarjale in utemeljevale mejne in ozemeljske zahteve Italije. V kolikor so mi bile dosegljive in v kolikor posegajo s svojim razpravljanjem v panoge, ki se jim posveča naše zgodovinsko glasilo, bodo predmet sledečega pretresa.

Razloge za italsko in zato italijansko pripadnost Slovenskega Primorja in Istre iščejo nekateri italijanski zgodovinarji celo v predzgodovinski, prazgodovinski in rimski dobi. Ne bom tu navajal razne poceni krilatice o nekdanjem zavojevanju imenovanega ozemlja po rimskih legijah in podobne, kot jih ima posebno mnogo zgoraj navedena knjiga Latinijeva. Večjo pozornost je posvečati trditvam, ki jih je napisal prehistorik R. Battaglia v razpravi, omenjeni na čelu tega sestavka. Razmere v predzgodovinski, prazgodovinski in rimski dobi navaja kot dokaz že takratne povezanosti primorskih krajev z Italijo, čeprav, kot pravi po drugi strani C. Schiffrer pravilno, vesti o najstarejših prebivalcih Slovenskega Primorja in Istre nimajo nobenega pomena za etnične razmere sedanjosti (*Sguardo storico*, str. 3). S tem v zvezi in glede na to, da gre za probleme, ki so že od zdavnaj »znanstveno rešeni in premagani«, kot je zapisal Battaglia sam (str. 49), je povsem odveč, da je ta avtor posvetil podkrepitvi teze »Iliri in Veneti niso romanizirani avtohtoni Slovani« kar celo poglavje svoje razprave.

Nekoliko dlje se je pomuditi pri ostalih trditvah Battaglie. Battaglia pravi, da je kultura jamskih prebivalcev v Slovenskem Primorju in Istri povezana s kulturami italskih plemen, da je kultura gradišč (castellieri) produkt mediteranskih ljudstev, da ima venetsko-ilirska kultura italski značaj. Ni dvoma, zvez z Italijo nihče ne zanika, toda prav tako in včasih v še večji meri so očitne zveze z Alpami, Balkanom in Podonav-

jem. Battaglia sam primerja, ko navaja paleolitske postaje in najdbe na Krasu, s temi najdišča Krapino, Potočko zijalko in Njivice pri Radečah. Kar se gradišč tiče, naj citiram njegov stavek (str. 42): »Glavna značilnost julijskih kastelirjev, kakor tudi onih v Hercegovini, v Bosni, na dalmatinskih otokih, v beneških predalpah in v tridentinski Benečiji so okopi iz kamena brez malte, ki varujejo stanovališče.« Torej kultura zelo širokega območja, od osrčja centralnih Alp pa globoko notri na Balkan segajoča. V to kulturo v območju venetsko-ilirskih ljudstev in jezika je hkrati z našimi primorskimi kraji zajeto tudi kranjsko zaledje, kar dokazujejo med drugim najdbe iz nekdanje mecklenburške zbirke, opisane v A. Mahrovč knjigi *Treasures of Carniola* (New York 1934), ki jo Battaglia večkrat navaja.

Prav tako kot se predzgodovinska in prazgodovinska doba navajate za utemeljevanje etničnih meja oziroma zahtev sedanosti, tako se v tej in taki zvezi poudarja tudi rimska doba. Res je, da ni samo rimska država, marveč je tudi rimska Italija segala v političnem oziru preko večjega dela našega ozemlja, toda pretirano se od italijanske strani rada naglaša rimska civilizatorična prežetost teh krajev, kakršna da je še vidna v številnih ostankih, latinski toponomastiki in italijanskem jeziku kot nasledniku latinskega (Battaglia, Bartoli, Vidossi).

K tem in takim argumentom bi bilo pripomniti, da prežetost Slovenskega Primorja in Istre v rimski dobi z rimskim bistvom, latinštvom in romanštvom za časa rimske zasedbe nikakor ni bila tako močna kot se to večkrat misli in trdi. Rimska kultura in civilizacija se je vlegla le kot sorazmerno tenka vrhnja plast nad okupirane narode, ki so si znali ohraniti še prav mnoge svojstvenosti svoje kulture in civilizacije, jezika in vere, družbenih in drugih razmer, kar vse nikakor ni bilo tako tesno povezano z Italijo in Rimom. Mnogo tega se je ohranilo tudi preko propada rimskega gospostva in mnogo več kakor si navadno predstavljamo je prešlo vsega tega v slovanska ljudstva naših krajev v porimski dobi, ki so bila po svoji družbeni ureditvi in načinu življenja v mnogočem mnogo bližja staroprebivalcem kot rimskim zavojevalcem. Trdovraten odpor raznih ljudstev, od katerih naj omenim le Japode, ki gotovo ni ponehal po vojaški pokoritvi od strani Rima, kaže tudi na veliko nasprotstvo, ki je obstajalo in se nedvomno še dolgo obdržalo med zavojevalci in zavojevanimi.

Nasprotstvo med mestom in podeželjem, ki je marsikje značilno za slovanstvo in romanstvo v srednjeveških in kasnejših stoletjih, ima svoj začetek že v rimski dobi. Rimske upravne in vojaške postojanke v mestih nikakor niso zajele podeželja v celoti, ga »romanizirale«. »Rimska kultura je bila v bistvu konstruktivna kultura mest«, pravi Schiffrer in dodaja, da je z osnovnimi dejstvi, do kod je seglo ekonomsko, upravno in kulturno življenje mest, računati, ko trdimo, da je v cesarski dobi bila Julijska Krajina romanizirana (Sguardo storico, str. 5, 6).

Zelo rada se navaja od italijanske strani že meja rimske Italije na Učki, Hrušici in Julijskih Alpah. Tudi Bartoli jo poudarja v prilogi italijanskih tez (str. 34). Temu nasproti je naglasiti, da ta meja ni bila stalna in da se je premaknila v teku stoletij nekolikokrat. Za časa nestvora imenovanega »ljubljska pokrajina« (1941—1943) so Italijani radi poudarjali, da je v 3., 4. in 5. stoletju potekala meja Italije na Trojanah, vključivši ljubljansko kotlino, kar historično drži. Toda mi bi zopet mogli navajati, da je vzhodna meja langobardske Italije v 7. in 8. stoletju potekala na črti med Furlansko ravnino in kraško-alpskim robom, približno tam, kjer poteka danes slovensko-romanska jezikovna meja.

Od strani Italijanov se rado naglaša, da izvira italijanski jezik v deželi, ki jo oni imenujejo »Julijska Benečija«, iz starega latinskega jezika. To je točno, toda manj se naglaša, da to le preko vmesnih štadijev, ki še danes niso povsem izginili. Slovenci in Hrvati od vrhov Alp pa do južnega konca Istre ter do Kvarnera imajo beneški dialekt italijan-

skega jezika govoreče sosede šele od časa zavlade Benetk, ki je postala v Istri in Furlaniji dokončna v prvi polovici 15. stoletja. Toda tudi to še danes ne velja za vse odseke slovensko-romanske jezikovne meje. Od Kanalske doline pa do Gradiške ob Soči so sosedi Slovincem romanski Furlani in le v mestih in v nekaterih večjih krajih se govori tudi italijansko. Pri Trziču (Monfalcone), kjer je bil trikot Kras—Soča—morje nekdanj v političnem oziru beneški, so sosedje Slovincem beneški dialekt govoreči Italijani. V Trstu in bližnjih Miljah se je poseben tip romanskega govora, sorodnega furlanščini, dokončno umaknil italijansko-beneškemu dialektu šele v začetku 19. stoletja. Na istrskem polotoku se je beneški dialekt po času prej približal slovanskim govorom; le v in okoli Rovinja in Vodnjana je poseben istrski govor ohranil del nekdanj svojega veliko večjega območja vse do današnjih dni (o romansko-italijanskih jezikih in govorih razpravljata z uporabo obsežne literature predvsem Bartoli in Vidossi).

Glede prihoda Slovanov niso mnenja na italijanski strani enotna. Naj nekatera naštejemo: Slovani so se pojavili kot vojaška krdela najprej ob koncu 6. stoletja, po času za Langobardi in tem sledeč; vendar teh Slovanov ne gre izenačevati s pastirskim in poljedelskim ljudstvom Slovencev, ki se je kasneje naselilo v teh krajih (Schiffrer, Sguardo storico, str. 6, 7; La Venezia Giulia, str. 26, 27). Slovani se niso naselili pred koncem 8. stoletja (Battaglia, str. 52). Slovani so se naselili v več valih, od katerih so prvi iz predkarolinške dobe (Bartoli, str. 20). Slovanska naselitev se je začela v 7. stoletju (Vidossi, str. 79). Prvi Slovani v Istri bi bili oni, ki jih omenja zapisnik o sodnem zboru pri Rižani leta 804 (Franceschi, str. 75).

Menim, da Schiffrer nima prav, ko hoče delati razliko med Slovani, ki napadajo kot gospodujoča plast langobardsko Furlanijo v 7. in 8. stoletju, in onimi Slovani, ki so kot baje podložna plast pastirjev in poljedelcev naselili obrobje Furlanske ravnine. Slovan in Slovan po Schiffrerju v raznih razdobjih ne more pomenjati vedno isto. — Zgodovinski viri, ki od konca 6. stoletja govore o Slovanih v Istri in ob mejah Furlanije, in vse kar vemo o premikanju in naseljevanju Slovencev v onem času, govori proti Schiffrerjevi tezi, najbolj pa glavni vir, zgodovina Langobardov Pavla Diakona, iz katere je razvidno, da so okoli 700 Slovani, v težnji po boljši paši za svoje črede, z orožjem v rokah, naseljevali obrobne furlanske predele, prodirali proti Furlanski ravnini, da, se celó v tej sami bili s Furlani in Langobardi.

Drugo, čemur ugovarja Schiffrer, je, da bi se bili Slovenci v svoji ekspanziji proti zapadu ustavili pred utrjeno črto, ki bi jo bili Langobardi zgradili ob robu Furlanske ravnine in da bi bila ta soodločilna za nastanek slovensko-romanske jezikovne meje. Schiffrerju se zdi težko verjetno, da bi bili Langobardi svoj obrambni limes postavili pred vrati Čedad, prestolice takratnega furlanskega dukata. Glavni vir za to dobo, Pavel Diakon, govori drugače in proti Schiffrerjevim pomislekom. Čedad je v 7. stoletju cilj obrskih in slovenskih napadov; Čedad je člen in celo osrednja postojanka langobardske utrjene črte, ki je ob robu Furlanske ravnine postala soodločilna za nastanek slovensko-romanske jezikovne meje; skoraj tik do pred vrata Čedad segajo še danes Slovenci.

Na slovenskem zapadu nimamo opraviti z neko kasnejšo infiltracijo slovenskega elementa, ki da je deloma umetnega nastanka, kar se tako rado poudarja od italijanske strani. Res je, da se slovanska naselitev ni izvršila povsod istočasno, da je bila ob Soči, Nadiži in na Krasu kompaktnjša, manj zamotana in po času zgodnejša kot na primer v Istri, da potek naselitve in oblikovanje slovensko-romanske sosesčine na ozemlju med Alpami in Kvarnerom nista bila povsod enaka in da je po posameznih odsekih njuna problematičnost različna. Vendar pa je bila slovanska naselitev toliko strnjena, da o kaki zgolj infiltraciji ne more biti govora.

Se najmanj problematična je slovensko-romanska sosesčina v odseku med Kanalsko dolino in morjem. Tu imamo romanizacijo nekaterih redkejših slovenskih naselbin v porečju reke Bele (Fella), od stare zemljiško-posesetne in politične bamberško-koroške meje pri Pontebì pa do Možaca (Moggio) ter poznosrednjeveško romanizacijo slovenskih vasi v Furlanski ravnini. Edini važnejši problem v tem slovensko-romanskem mejnem sektorju je kraj Gorica. Schiffrer mu je posvetil posebno pozornost (Venezia Giulia, str. 29 do 31). Schiffrer primerja Gorico s tem, kar je v fizikalni geografiji ozemlje sredi med otokom in polotokom; kot tako sega tudi Gorica s svojim narodnostno mešanim ozemljem in značajem v čisto slovensko ozemlje, leži pa ob stiku dveh slovenskih dolin, Soške in Vipavske doline. Ime kraja je, odkar se z označbo »vas«, ki se v jeziku Slovencev imenuje Gorica«, omenja leta 1001 prvič v zgodovini, nedvomno slovensko. Kot vas je Gorica slovenskega izvora, kot trg in mesto po nastanku prav takega značaja kot številna druga mesta na Slovenskem. Z nastankom Gorice bi se najbolj dal primerjati Pazin (Schiffrer, La Venezia Giulia, 63), ki je prav tako kot Gorica postal pomemben šele, ko je pri naselbini postavil svoj grad fevdalni gospod. Ker je bil ta nemškega rodu (goriški grofje) zato dotok tudi Nemcev, ki so bili v prvih stoletjih omenjanja Gorice poleg Slovencev močnejši od Romanov. Nemci usihajo takrat, ko preneha oblast, ki Nemce privablja, naseljuje ali pospešuje, kajti v deželi sami Nemci nimajo etničnega substrata. Pri Gorici je to vidno dvakrat posebno očitno: ko je 1500 prenehala oblast nemškega rodu grofov goriških in 1918, ko je propadla Avstrija s svojimi germanizirajočimi tendencami. Romanstvo v Gorici je mlajše od slovenstva in od tanke plasti nemštva, vseljene s fevdalnimi gospodarji. Odločilno za romanstvo-italijanstvo v Gorici je po Schiffrerju šele 16. stoletje, ko mu je vrsta okoliščin bila v prilog: konec nemško-fevdalne dinastije grofov goriških; ločitev mestne uprave od uprave dežele; priključitev deželi nekaterih povsem furlanskih predelov; vojni dogodki in gospodarski razvoj, ki je v mesto uravnaval močan dotok iz Furlanije; protireformacija s pospeševanjem italijanskega jezika v šolah. Močnejša afirmacija romanstva pa pomenja hkrati delno asimilacijo v Gorici domačega ali v Gorico naseljujočega se slovenstva. Tako Schiffrer. Glede jezikov, ki se v Gorici govore, navaja Schiffrer poročilo papeškega nuncija Porcije iz leta 1567., ki navaja tri jezike (slovenski, italijanski, nemški). Poročila te vrste glede slovenskega jezika v Gorici bi se za 16. in 17. stoletje dala še pomnožiti in z njimi popraviti oziroma spopolniti vesti, ki jih za sicer samo italijanski jezik v Gorici in na Goriškem navaja Latini (str. 42). Vendar slovenstvo v Gorici nikakor ni bilo v socialnem in kulturnem oziru tako inferiorno, kakor bi mogli sklepati iz nekaterih opazk pri Schiffrerju, še bolj pa pri Latiniju. Zdravnik Anton Muznik, ki v svojem delu o goriški klimi (Clima Goritiense 1781) na zanimiv način opisuje, kako prebivalci Goriške žive in ki ga Latini tako rad citira, je bil — naj to dodam od svoje strani — doma od Sv. Lucije na Mostu pri Tolminu in se je šolal na Kranjskem in Hrvaškem.

Pri reki Timavi, ki je prastara etnična in politična meja, doseže slovenska jezikovna meja morje, ob katerega mejijo nato Slovenci v strnjem obsegu v razdalji okoli 20 kilometrov. Pri Trstu pa se narodnostna podoba zopet spremeni. Od zgoraj navedenih del poveča večjo pozornost starejšemu narodnostnemu razvoju v Trstu in okolici edini Schiffrer. Po pravici poudarja Schiffrer majhnost tržaškega mesta vse do 18./19. stoletja, po pravici tudi gospodarske razmere, ki so pri Trstu prav tako kot v Istri vplivale na oblikovanje narodnostnih sosesčin. Meščankmet, ki živi v mestih, obdeluje sam ali pa po kolonih svoja polja in vinograde, oljčne nasade in drugo pred mestom — to je podoba, ki je veljala za Trst še do prve polovice 18. stoletja in do najnovejšega časa za številna istrska mesta (Koper, Piran in druga). Schiffrer gre predaleč v zanikanju oziroma zmanjševanju slovenskega elementa v tržaški oko-

lici in v samem mestu Trstu tudi v starejši dobi. Proti Schiffrerju poučarjam, da nam znani seznam tržaških prebivalcev iz leta 1202 kaže, da je obstajala tudi v samem obzidanem mestu Trstu znatna manjšina Slovencev meščanske pripadnosti in da niso imena iz leta 1202 samo »izjeme, ki potrjujejo pravilo, da so bili vsi meščanski stanovi od temelja italijanski« (Schiffrer, *La Venezia Giulia*, str. 57). Isto govore v prid Slovencev kasnejši sezname te vrste in bogato arhivalno gradivo od 15. stoletja dalje, ki ga Schiffrer ne navaja. Toliko bolj moremo sklepati, da so bili številni slovenskega rodu oni, ki niso bili vpisani v liste meščanov, ki so živeli v mestu kot »mali ljudje« ali pa v bližnji okolici kot poljedelci. Politična priključitev Trsta k zaledju v drugi polovici 14. stoletja in naseljevanje prebegov pred Turki v tržaški okolici sta slovenski element v mestu in okolici okrepila. Proglasitev Trsta za svobodno luko leta 1719 je dala mestu možnosti velikega razvoja in v narodnostnem oziru značaj, ki je usmerjen v kozmopolitizem. Konec beneške republike 1797 je zrušil politično in ekonomsko pregrado avstrijsko-beneško, bil pa zopet v korist večjemu italijanskemu dotoku in dokončni likvidaciji starega tržaškega romanstva.

Največ problemov je združenih z narodnostno zgodovino Istre. Tude glede Istre opažamo, da italijanski zgodovinarji pojav Slovanov v Istri radi po času stavljajo v mlajšo dobo, da govore o infiltraciji Slovanov kjer imamo opraviti o strnjeni kolonizaciji, da zanikajo kadaršnokoli politično pripadnost Istre onstran Učke pod Hrvaško in da prehajajo molče preko hrvaškega glagoljaštva v Istri, ki je bilo tako živo v književnosti, bogoslužju in upravi. Tudi političnim zvezam dela Istre z zaledjem radi ugovarjajo. Glede teh je ugotoviti: notranja Istra s Pazinom je politično del Kranjske od 15. do začetka 19. stoletja; pa tudi Reko so v 15. in 16. stoletju nekaj časa šteli h Kranjski.

Kaže se, da so narodnostne razmere Istre ohranile svojo še največjo stalnost v slovenskem severozapadnem delu, drugod pa bile močno spremenjene po naseljevanju in naselitvenih tokovih v različnih dobah in od strani različnih narodnosti. V zaledju mest Kopra, Izole in Pirana imamo opravka s prav starimi slovenskimi naselbinami in naselbinskim območjem ter z odnosi Slovanov do primorskih mest, ki so podobni onim pri Trstu. Vendar moramo tudi v koprsko-piranskem odseku razlikovati več slovenskih naselitvenih območij in plasti.

Gospodarskim pogojem gre pri presoji in razlagi istrskih narodnostnih problemov velik pomen. Naj nekatere, ki so tesno povezani z gospodarskimi razmerami in ki se jih deloma dotika tudi Schiffrer, naštejemo. Nasprotje in odnosi med slovanskim poljedelskim prebivalstvom in onimi mestnimi naselbinami, ki so bile pretežno romanske. Slovanski kmet-kolon na deželi in romanski kmet (paulan), ki živi v mestu in hodi obdelovati svojo izven mestnega obzidja ležečo zemljo. Kasneje doseljeni Čič-pastir, naseljen na terenu, ki je za pastirstvo bolj prikladen kot zemlja drugačnega značaja, ki jo obdeluje njegov sosed — poljedelec, ki je slovanski staroprebivalec. Fevdalci in fevdalni red pospešuje naseljevanje slovenskega ruralnega prebivalstva. Beneška državna oblast pospešuje naseljevanje prebivalstva, ponajveč Slovanov, nekaj pa tudi Italijanov, Furlanov, celo Grkov, Rumunov in Albancev v kraje, ki so od druge polovice srednjega veka zaradi kužnih bolezni, vojnih dogodkov in drugega zapadli v veliko opustelost. Nekatera istrska mesta v demografskem oziru propadajo, kajti njihova ekonomska stagnacija ne privablja svežega slovenskega dotoka, kot sili ta v gospodarsko procvitajoči ali pa v gospodarskem oziru močnejši Trst; pomanjkanje dotoka je pa izolirano romanstvo v teh mestih ohranilo veliko bolj neizpremešano kot se je to dogajalo v Trstu. Slovanski jezik so v Istri prevzemali taki drugorodci, ki so živeli v enakih ali podobnih gospodarskih in socialnih razmerah kot sosedge Slovani (Rumuni, Albanci), niso ga pa ali so ga pa

le v manjši meri prevzeli oni, ki so živeli v drugačnih socialnih in gospodarskih razmerah kot Slovani (Battaglia, str. 53).

Poseben značaj gre v nekaterih ozirih narodnostnemu razvoju na kvarnerskih otokih in na Reki. Na kvarnerskih otokih se srečuje na morje navezano meščansko romanstvo s slovenskim poljedelstvom in pastirstvom. Lošinj, prvič omenjen šele 1384, je v začetkih povsem slovanska ustanova, kot Gorica ali Pazin, kamor prodre sorazmerno zelo pozno romanstvo oziroma italijanstvo (Schiffrer, La Venezia Giulia, str. 72). Še v 17. stoletju so v Velikem Lošnju pisali notarske listine in krstne knjige v glagolici in v cerkvah so glagoljali (Schiffrer, prav tam, str. 74).

Starejša zgodovina Reke je zavita v temo. V srednjem veku je po Schiffrerju (La Venezia Giulia, str. 76) »jezikovno-narodnostni značaj tega središča slovenski« in »služba božja se bere v glagolici«. Kot pri Gorici je naseljevanje Italijanov na Reko sorazmerno pozno in v zvezi z razvojem gospodarskega življenja. Kot v Gorici pospešuje italijanstvo protireformacija, vendar ostane glagoljaštvo dolgo živo. Odkar je 1719 postala Reka svobodna luka, je njen narodnostni razvoj, v nekoliko zmanjšanem merilu sicer, v mnogočem podoben onemu v Trstu.

Milko Kos.

Statistika o Julijski krajini

Roglič J., Le Recensement de 1910, ses méthodes et son application dans la Marche Julienne. Institut Adriatique, Sušak 1946. Str. 74 in 5 zemljevidov. — Lavo Čermelj, Recensement de 1910 à Trieste. Institut Yougoslave d'études internationales, Beograd 1946. Str. 28. — Données statistiques sur la structure ethnique de la Marche Julienne. 1946. Str. IX in 35. — Cadastre national de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Edition de l'Institut Adriatique, Sušak 1946. Str. XIII in 626 in 3 zemljevidi. — Index patronymique. Supplément au Cadastre national de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Edition de l'Institut Adriatique, Sušak 1946. Str. 150.

Ko je Svet ministrov za zunanje zadeve v Londonu septembra 1945 sprejel glede nove jugoslovansko-italijanske državne meje načelen sklep, naj bo to »črta, ki je po svoji naravi predvsem narodnostna meja, ki bo pustila čim manjše možno število prebivalcev pod tujo upravo, je bila s tem tudi jugoslovanski znanosti postavljena aktualna naloga: pokazati pred svetom narodnostno mejo med Jugoslavani in Italijani. Naloga spričo velike narodne zavednosti slovenskega in hrvatskega ljudstva na spornem ozemlju in spričo njegovega sijajnega zadržanja tako med narodnoosvobodilno borbo kot v času borbe za meje na konferencah ni bila težka; razen v Istri, kjer je položaj s statističnimi viri zamotan, je bila njena rešitev lahka tudi v tem pogledu, saj vsi ti viri jasno dokazujejo popolno utemeljenost trditev Memoranduma FLR Jugoslavije o narodnostni pripadnosti Julijske krajine k Jugoslaviji. Spričo falzifikatorskih, z veliko propagandistično spretnostjo napisanih italijanskih propagandističnih publikacij (predvsem Sator, Popolazioni della Venezia Giulia, Rim 1945, delo je bilo predloženo tudi kot uradni aneks, ki so ga Anglosasi največkrat konsultirali pri presoji narodnostnega položaja) pa ni bila njena rešitev za naše mejne zahteve nič manj potrebna in odgovorna.

Postavljena naloga je vsebovala predvsem tri glavna vprašanja: 1. Kot najnovejše jezikovno štetje v Julijski Krajini je bilo treba predvsem kritično pretresti in prikazati italijansko štetje iz l. 1921. 2. Ker je prevladovalo mnenje, da naj bi določanje narodnostne meje slonelo predvsem na avstrijskem štetju iz l. 1910, za katerega so Anglosasi trdili, da je nepristransko, je zahtevalo posebno to štetje podrobnejšega kritičnega pretresa. 3. Obdelava obeh teh dveh vprašanj je služila seveda le kot sredstvo za poglobitveni problem, za ugotovitev oz. dokazovanje resničnega